

Rondellhundar och schablonspindlar. Folkkonst i tiden. Eva Londos (red). Carlsson Bokförlag, Stockholm 2009. 191 s., ill. ISBN 978-91-7331-222-6.

Antologin *Rondellhundar och schablonspindlar. Folkkonst i tiden* är ett resultat från det 8:e folkkonstsymposiet som hölls på Jönköpings läns museum hösten 2007. I boken ryms inte mindre än tjuoen texter av tjugotvå författare, en inledning författad av Bo Lönnqvist samt ett förord skrivet av bokens redaktör Eva Londos. Det första folkkonstsymposiet i Sverige hölls 1989 på temat sydsvenskt bonadsmåleri. Initiativtagare var dåvarande professorn i etnologi Nils-Arvid Bringéus, som ägnat en del av sin digra forskargärning åt just sydsvenskt bonadsmåleri. Inriktningen på folkkonstsymposierna vidgades efterhand från att ensidigt fokusera bonadsmåleri till att omfatta en bredare definition av folkkonst som också rymde teoretiska diskussioner och samtida folkkonst. Kretsen av forskare, museifolk och konstnärer som deltar i symposierna om folkkonst har också därvidlag vidgats under åren, vilket kan avläsas i författarnas olika hemvister och yrken.

Till symposiet i Jönköping hade deltagarna bjudits in utifrån tre teman: ”narrationen inom folkkonsten”, ”den anonyma, laglösa kreativiteten i det offentliga rummet”, och ”de etablerade, skolade konstnärernas inspiration av folklig, primitiv eller naiv konst”. *Rondellhundar och schablonspindlar. Folkkonst i tiden* är strukturerad utifrån samma tematiska princip, även om vissa författare berör flera teman i sina texter, vilket gör den lätt att följa och ta till sig. Om man som läsare endast vill ta del av ett tema är artiklarna inte svåra att hitta. Överlag är de lättillgängliga och lättlästa, vissa av dem tycks bara ha genomgått smärre redigeringar för att anpassas från en muntlig kontext till en skriftlig sådan. Tack vare det digra antalet artiklar och den stora tematiska bredden erbjuder boken en utmärkt ingång för den oinvigde till det relativt vildvuxna forskningsfältet folkkonst.

Efter Bo Lönnqvists inledning, som sammanfattar den tematiska uppläggnings av symposiet och antologin, följer Barbro Kleins artikel ”Folkkonst i vår tid – om lån, offentliga rum, laglöshet och narrativitet”. Klein utgår i artikeln från ståndpunkten att ordet folkkonst är intressant, framförallt som ett sökord eller heuristiskt begrepp att använda för att upptäcka företeelser och producera kunskap, snarare än att slå fast

vilka företeelser eller produkter som får rymmas inom det. Ett skäl till att folkkonstbegreppet fungerar som sökord är möjligheten att få en kontinuitet och jämförbarhet; innebörder och aspekter som tidigare applicerats på allmogens dekorativa produkter kan appliceras på samtidens processer. Barbro Kleins bidrag är teoretiskt genomsyrat samtidigt som det vittnar om stor förtrogenhet med folkkonst i ett globalt perspektiv. Ett viktigt påpekande som Klein gör är uppmaningen till ”breda rumsliga jämförelser”, dvs. att vi ska undvika en metodologisk nationalism i våra undersökningar av folkkonstfenomen. Bo Lönnqvists artikel ”Estetik och anonymitet – om paradoxer i begreppet folkkonst” ger bl.a. en analys av folkkonstbegreppets användningar och definitioner över tid, en analys som är nödvändig i relation till de övriga bidragen i antologin.

Flera artiklar analyserar relationen mellan akademikonsten och folkkonsten, mellan de skolade konstnärerna och autodidakterna. Berit Eldvik visar i sitt bidrag hur folkliga textilier tjänat som inspirationskällor för textila formgivare som Elsa Gullberg, Märta Gahn, Josef Frank och Wanja Djanaieff. I Lena Larséns artikel ”Får jag lov? – Peter Johansson bjuder upp” får vi följa Peter Johanssons konstnärskap, som har präglats av hans ambivalenta känslor inför uppväxten i Dalarna och hur han formulerar frågor om tillhörighet och utanförskap. ”Vem får och kan göra anspråk på det vi kallar hembygd?”, frågade Johansson i utställningen Hembygds museet i Nässjö. Frågor om hembygd och om hur en plats beskrivs i bilder behandlar Ella Johansson och Susan Bergqvist i sin artikel om den s.k. Botkyrkabonaden. De diskuterar vad motiven kan säga om förhandlingar av identitet och kulturarv i Botkyrka i dag. Några artiklar pekar ut nygamla empiriska områden såsom den om ”moddade datorer” av Nils Orlander, som knyter an till tidigare folkkonststudier av skicket att transformera ting eller fordon, medan andra bidrag analyserar äldre material med nya teorier som Anneli Palmskölds bidrag ”Hur textila mönster blir till”.

Sammanfattningsvis kan man säga att artiklarna i *Rondellhundar och schablonspindlar* har olika förtjänster; vissa bidrar med teoretisk pregnans och skärpa, medan andra framförallt är intressanta beskrivningar av empiriska fenomen. På samma gång som *Rondellhundar och schablonspindlar* erbjuder en fantastisk provkarta på ett antal olika perspektiv på samtida folkkonst, relationerna mellan den skolade konsten och folkkonsten samt det gränsland av

laglöshet som folkkonsten ibland utgör, så lider den av att många av författarna inte har möjlighet att gå på djupet i sina respektive teman och ämnen (ett resultat av korta presentationer av pågående eller tilltänkta studier på symposiet). Trots detta är *Rondellhundar och schablonspindlar* en rik källa till inspiration såväl för den folkkonstintresserade forskaren som för en intresserad allmänhet.

Charlotte Hyltén-Cavallius, Botkyrka

Nycklar till kunskap. Om människans bruk av naturen. Håkan Tunón & Anna Dahlström (red.). Centrum för biologisk mångfald, Uppsala & Kungl. Skogs- och Lantbruksakademien, Stockholm 2010. 372 s., ill. ISBN 978-91-85205-93-6.

För den som intresserar sig för människans förhållande till det svenska landskapet och dess biologiska mångfald finns det gott om både gammalt och nytt källmaterial att studera. Om de tre banden i serien *Etnobiologi i Sverige* (2001–08) var resultatet av en omfattande inventering rörande traditionellt präglad kunskap om svensk flora och fauna, är en fristående antologi som nu utkommit under titeln *Nycklar till kunskap* att betrakta som en kritisk handledning i hur man går till väga för att dokumentera sådan kunskap. Den ger inte bara information om dokumentations- och analysteknik, utan innehåller dessutom diskussioner om värdet av olika källor samt uppmärksammar viktiga etiska och metodologiska aspekter. Bokens undertitel, *Om människans bruk av naturen*, är däremot alltför allmängiltig, och redaktörerna borde ha lagt till: ”i Sverige”.

Av grundläggande betydelse för en metodbok som denna borde rimligtvis vara att tillhandahålla en klar definition av vad ämnet – i detta fall huvudsakligen etnobiologi – handlar om och hur man kan använda det som begrepp. Den definition av etnobiologi Urban Emanuelsson gör i förordet, ”(s)tudiet av lokalsamhällets användande av och föreställningar om landskapet och de organismer som finns där”, är enligt min mening något för vid. Frågan är om inte såväl den definitionen som hela boken vore lämpligast att sätta i samband med *etnoekologi*, som även kan fokusera på kunskap om andra fysiska aspekter av landskapet t.ex. snö.

Tyvärr finns det en viss tendens att det etnobiologiska studiet (själva vetenskapen) och dess *objekt* (tra-

ditionellt präglad kunskap om växter och djur) blandas ihop i litteraturen – så även i denna bok. I ett kapitel om vad etnobiologi är skriver Vagn J. Bröndegård att det är ”studiet av växelverknningar, relationerna mellan ett lands befolkning och det landets flora och fauna, såväl vilda floran som kulturväxterna, och på samma sätt både de vilda djuren och husdjuren”. I den definitionen sägs inget om huruvida kunskapen är *traditionellt* präglad eller om exempelvis fridlysning baserad på inhemska forskares arbete också hör till etnobiologins domäner – om det senare är fallet undrar man i så fall vad distinktionen är mellan etnobiologi och humanekologi eller biologi över huvud taget. Folklig kunskap är ju inte heller enhetlig för Sverige, och än mindre för länder med många olika ursprungsbefolkningar. Vidare kan man undra om uttryck som ”etnobotanik i England” och ”de nordamerikanska indianernas etnobotanik” syftar på lokal/traditionell kunskap som sådan eller den forskning som resulterat i olika sammanställningar.

Kulturanthropologen och humanekologen Alf Hornborg delar i sitt kapitel, som därpå följer, den bland antropologer vanliga uppfattningen att etnobiologin handlar om något kognitivt och att prefixet ”etno” bör rikta blickarna mot ”ett kulturellt och språkligt system av föreställningar om det kunskapsfält som anges”. En mer pragmatisk inriktning har dock kommit att dominera den svenskspråkiga litteraturen om etnobiologi, och så särskilt teoretiskt inriktat är det mesta av bokens innehåll inte. Det finns t.ex. inte mycket med om de kulturellt komparativa perspektiv som just antropologer kan bidra med ifråga om resonemang kring taxonomi (sätt att namnge och klassificera mångfald).

Farmakognosten Håkan Tunón, en av bokens redaktörer, problematiserar i ett eget kapitel samt i ett tillsammans med biologen och filosofen Henrik Lerner, den traditionellt präglade kunskapen som en resurs för framtiden samt vad uttryck som ”traditionell och lokal kunskap” egentligen står för. Det är två texter som på ett utmärkt sätt förklarar etnobiologins mål och mening. Det är så, förklarar de, att ”vetenskaplig kunskap kan finnas med fast omformad i lokal eller traditionell kunskap”.

Var och hur söker man då denna lokala och traditionella kunskap? Boken innehåller totalt 33 kapitel fulla av erfarna forskares råd och funderingar kring just detta, bl.a. den rikedom av relevant information som finns att hämta i svenska arkiv. Språkvetaren Ulla Ekwall berättar att man sammanfört fyra arkivs